

Column

De verwachtingskloof

Jan Klaassen

De laatste jaren is onder accountants het begrip verwachtingskloof ontstaan, om aan te geven dat 'de buitenwereld' verwachtingen over de betekenis van het werk van de accountant heeft of kan hebben die de accountants niet honoreren. De 'expectations gap' kan gebaseerd zijn op onge-rechtvaardigde verwachtingen of op onvoldoende kwaliteit van de werkzaamheden van de accoun-tants.

Het maakt uiteraard voor de accountants wel enig verschil of deze gap bij de cliënten van de accountants, danwel bij de omgeving bestaat, bijvoorbeeld bij de pers, de overheid, de beleg-ger of bij het grote publiek.

In een recent Brits rapport over dit onderwerp wordt gesteld dat dit onderwerp 'is one of the most serious issues facing auditing practitioners and regulators today'. Ook in andere angelsaksi-sche landen is het een belangrijk probleem. Vooral bij grote fraudes en bij déconfitures wordt de rol van de accountants vrijwel steeds aan de orde gesteld. Ook in ons land hebben wij regel-matig met het verschijnsel te maken dat de accountant geconfronteerd wordt met gewekte of anderszins ontstane verwachtingen, waarbij hem een taak wordt toegedacht die breder is dan de taak die hij zichzelf had toegedacht.

Een recent voorbeeld van deze verwachtings-kloof is de discussie over de verantwoordelijk-heid van de accountant voor fraude in de sfeer van de belastingen en de sociale verzekeringen. Een ander voorbeeld is de verwachting van het belegend publiek en andere gebruikers van

jaarrekeningen omtrent de kwaliteit van deze documenten als deze voorzien zijn van een accountantsverklaring.

Over deze laatste verwachtingskloof en enige reacties daarop van het accountantsberoep wil ik het hierna hebben.

Het is eigenlijk een vreemd verschijnsel dat er een verwachtingskloof zou bestaan omtrent de taak van de accountant ten aanzien van de kwali-teit van financiële informatie die door de accountant is gecontroleerd. Immers in nogal wat landen is in de wetgeving vastgelegd hoe de financiële verslaggeving moet worden ingericht en wat de doelstelling van het accountantsonderzoek is. Blijkbaar bevat de wet- of regelgeving onvol-doende duidelijkheid op dit punt, of is de wet te weinig bekend. Dit laatste zou met een vorm van permanente voorlichting op te lossen moeten zijn. Een van de middelen om de verwachtings-kloof publicitair te lijf te gaan, zou zijn het doen van mededelingen in de jaarrekening zelf door het management, of het doen van mededelingen door de accountant in de accountantsverklaring.

Deze vorm van bestrijding van de verwachtings-kloof is gekozen door het in Groot-Brittannië recentelijk gepubliceerde Cadbury report, van een commissie die zich moest bezighouden met de verbetering van de 'corporate governance' in dat land.

Het management zou moeten vermelden dat zij verantwoordelijk is voor de jaarrekening, en ook in

Prof. Dr. J. KLaassen is vennoot van KPMG Klynveld en hoogleraar Externe Verslaggeving aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

de accountantsverklaring zou de verantwoordelijkheidsverdeling aan de orde moeten komen door de vermelding dat het management verantwoordelijk is voor de jaarrekening, en dat de accountant tot taak heeft een oordeel over de jaarrekening te geven.

Het lijkt erop dat deze vorm van accountantsverklaring, die sinds enige tijd ook in de Verenigde Staten in gebruik is, vervolgens ook door de International Federation of Accountants (IFAC) zal worden overgenomen, en daarmee tot een international auditing standard zal worden gepromoveerd.

Hoewel de kans dus groot is dat binnen afzienbare tijd ook Nederlandse accountants dergelijke formuleringen in hun verklaring gaan gebruiken, waag ik het toch om het nut ervan enigszins in twijfel te trekken.

Positief geformuleerd, beschouw ik mededelingen van het management en van de accountant dat het management verantwoordelijk is voor de jaarrekening als een vorm van overkill, althans in de Nederlandse situatie. De Nederlandse wetgeving is immers op dit punt volstrekt duidelijk, en de bestuurders en commissarissen nemen hun verantwoordelijkheid door ondertekening van de stukken, terwijl in het verslag van de Raad van Commissarissen een mededeling wordt opgenomen dat dit orgaan de jaarrekening heeft vastgesteld (ingeval van een structuurvennootschap), danwel dat zij de aandeelhoudersvergadering adviseert de jaarrekening aldus vast te stellen.

Negatief geformuleerd, lijkt het idee van dit soort mededelingen omtrent de verantwoordelijkheid mij iets te veel op die in bijsluiters en op pakjes sigaretten: pas op bij consumptie, er zijn bepaalde risico's aan verbonden. Waarom mag een gewone lezer er niet voetstoots van uitgaan dat een ondernemingsleiding die een stuk publiceert, ook verantwoordelijk is voor dat stuk? Een medede-

ling van die strekking wekt naar mijn gevoel de indruk dat er iets mis mee zou kunnen zijn.

Het Cadbury rapport schrijft: 'the purpose of such a statement is to make clear that the responsibility for preparing the accounts rests with the board of directors and to remove any misconception that the auditors are responsible for the accounts ... The auditors report ... in future will include a separate statement ... on the responsibility of the auditors for expressing an opinion on the accounts'.

Het eigenlijke achterliggende probleem, dat zowel aan de overkant van de Noordzee als hier in ons land speelt, is echter, dat het management haar verantwoordelijkheid op zeer veel verschillende manieren kan uitoefenen, terwijl de beoordelaar, de accountant steeds tot hetzelfde oordeel komt.

Zowel een jaarrekening op basis van historische kosten als op basis van actuele waarde, een jaarrekening met veel of met weinig aanvullende informatie, een jaarrekening die als 'matig' en een jaarrekening die als uitstekend beoordeeld wordt, moet door de accountant van één en dezelfde standaard goedkeurende verklaring worden voorzien. Kortom, de accountant is geen onderwijzer die een cijfer geeft, maar iemand die vergelijkbaar is met een scheidsrechter die slechts mag fluiten als de maatschappelijke spelregels zijn overtreden. Terwijl juist in Groot-Brittannië (maar ook in ons land) die spelregels hier en daar wat vaag zijn. Ik bepleit niet dat de accountant cijfers gaat geven, of dat de vrijheid van ondernemingen om zelf keuzes te maken al te zeer wordt beperkt, maar ik wil slechts constateren dat degenen met een redelijke kennis van financiële verslaggeving zich hiervan wel bewust zijn. Als de maatschappij aanvaardt dat jaarverslagen lectuur vormen voor enigszins ter zake kundigen en niet voor leken, zouden wij dit soort uitbreidingen van de jaarrekening en accountantsverklaring niet nodig hebben.